

Prekaljeni austrijski diplomata, bivši Visoki predstavnik tvrdi:

BIH TREBA NOVU ALIJANSU!

Wolfgang Petritsch ostat će upamćen kao jedan od rijetkih međunarodnih diplomata čiji je interes za BiH nadživio posljednji odrezak plaće koju su ovdje primili. Za *Dane* govori o budućnosti naše zemlje, usponu i padu Alijanse za promjene, reformi obrazovanja i značaju Srebrenice

Razgovarao: Irham Čečo

DANI: Da li vam je BiH izgovor za brojne regionalne projekte u koje ste uključeni, ili su vam ti projekti izgovor da dođete u Bosnu?

PETRITSCH: Za mene je svaki, skoro svaki izgovor dovoljno dobar da dodem u Bosnu! Ovdje imam mnogo prijatelja, i to je jedan od razloga. Drugi razlog, ozbiljniji i javni, leži u tome što sam i dalje umiješan u probleme Balkana, te me za mišljenje jako često pitaju međunarodne instance – od Evropske unije do Sjedinjenih Država, kao i mediji – tražeći komentare o Bosni. Naravno, nisam ovdje već tri godine i smatram da ne bi imalo smisla da govorim o zemlji koju nemam na radaru, da se tako izrazim. Na kraju krajeva, ranije je to bio posao, sada je to više strast. Još uvijek mi je duboko stalo do ove zemlje, a stalo mi je i do toga da vidim šta sam radio, kakve je to posljedice ostavilo. Pošto sam rođeni skeptik, osobito kad je riječ o mom vlastitom djelovanju, kritički preispitujem i svoj rad, kao i učinak međunarodne zajednice. Naravno, trigram i za pozitivnim signalima svojevrsnog uzleta Bosne: imam osjećaj kao da je avion još prizemljen...

DANI: Pa, ima li tih signala uopće?
PETRITSCH: Ako se osvrnemo unatrag, postoji ogromna promjena perspektive: Bosna iz vremena rata, kao

i onog neposredno poslije, danas se izmijenila do te mjere da se ne može prepoznati, kao što je jednom istakao Misha Glenny. Mada moram reći da, kritički gledano, još uvijek ima dubokih i trajnih rana na ljudima. Krupna pitanja su pred vašom zemljom, valja ih rješavati. Bosna i Hercegovina još nije došla do stadija u kojem možemo reći: u redu, sada je to samoodrživa zemlja.

DANI: Ubrajate se, svakako, među svojevrsne kreatore Alijanse za promjene. Radili ste dosta na or-

tojanje bilo je nada protiv nade. Za mene je čak i važnije bilo demonstrirati da postoje demokratske snage. ličnosti i snage nalik onima u Evropi, pokazati biračima i međunarodnoj zajednici da Bosna nije nekakav izuzetak, već evropska zemlja. Ona može biti slabija, može još uvijek biti prilično razorena, ali može i izvršavati svoje obaveze. Uvjeren sam, mada eksperiment na koncu nije uspio, da je bio važan upravo iz tog razloga. I u drugim tranzicijskim zemljama možete naći taj fenomen da se vlade

tom pitanju, pitanju *ownershipa*. I dalje vjerujem da je budućnost vaše zemlje u vašim rukama, naravno u saradnji sa drugima kojima je do vaše zemlje stalo!

DANI: Čak i kao promašaj, Alijanse za promjene poslužila je svrsi, utoliko što su nakon nje ljudi svjesni da vlast nije bogomdana. Pred nama su izbori 2006. i čini se da nastupa period međuentitetske saradnje stranaka sa socijaldemokratskim predznakom. Neki od ključnih ljudi SDP-a, recimo, tvrde

ALIJANSA KAO VIZIJA "Alijansa je došla prerano. Danas sam uvjeren da bi četverogodišnji mandat pružio bolje rezultate. Mislim da je, usprkos svemu, ova ideja preživjela: i 2006. bi svakako bilo dobro formirati jednu široku koaliciju, koja nadilazi entitetske i etničke podjele. Valja sklopiti održivu alternativu aktuelnoj politici, cjelovitu viziju budućnosti zemlje"

ganiziranju ove široke koalicije stranaka. Šta mislite danas, da li je to bilo ostvarivo rješenje? Na koncu, Alijansa je izgubila izbore zbog svojih nedostataka i grešaka.

PETRITSCH: Slažem se s vama. Međutim, morate imati na umu da ni okolnosti nisu bile idealne. Imati mandat kraći čak i od dvije godine, ni u zapadnoj demokraciji ne bi bila osnovna za uspjeh vlade, kakva god ona bila! Na mnogo načina, to nas-

smjenjuju jako brzo. To je na neki način eksperimentiranje s demokracijom: nakon izvjesnog vremena narod želi postaviti novu vladu. Ipak, u BiH osnovni problem ostaje etnički zasnovana struktura političkog sistema. Ukoliko se to ne modificira i prevlada, vjerujem da će to predstavljati glavni problem za budućnost Bosne. Uostalom, oko koncepta odgovornosti imao sam određena okapanja sa intelektualcima iz *Dana* o

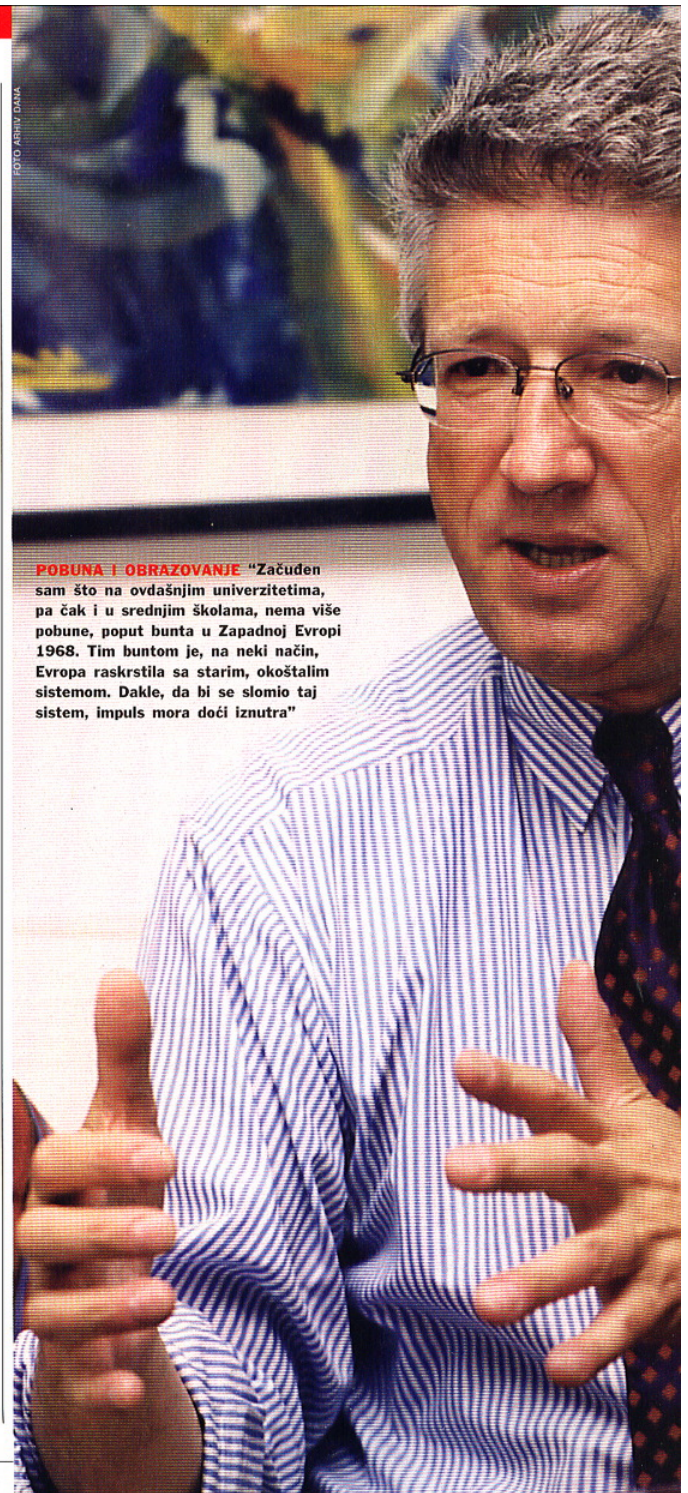
da je jedan od najvećih problema Alijanse svojedobno bio u širokom političkom spektru stranaka koje su u nju ušle. Mislite li da lijeva opcija ima šansu na novim izborima? Da li je Alijansa za promjene došla prerano, ili prekasno?

PETRITSCH: To sam se i sam na neki način pitao, u vrijeme dok sam pokušavao pružiti pomoć u formiranju koalicije, koja je ipak u najvećoj mjeri bila djelo političkih aktera. Pi-

tao sam se šta je najbolje što mogu učiniti da iskoristim taj vrlo kratak interval. U tom smislu, složio bih se s konstatacijama da je Alijansa došla prerano. Njoj je bio potreban period od četiri godine. Danas sam uvjeren da bi četverogodišnji mandat pružio bolje rezultate. Mislim da je, usprkos svemu, ova ideja preživjela: i 2006. bi svakako bilo dobro formirati jednu široku koaliciju, koja nadilazi entitetske i etničke podjele. Valja sklopiti održivu alternativu aktuelnoj politici, cjelovitu viziju budućnosti zemlje, pa je predočiti biračima. Mislim da postoji šansa jer ovoj zemlji nedostaje vizija. Nedostaje nada, i u tome je šansa za demokratsku alternativu. Socijalno orijentirana, progresivna politika mogla bi imati produ. U Zapadnoj Evropi takva politika posustaje zbog tzv. postmoderne države, u kojoj klasično socijalno pitanje zapravo i nije prisutno u dovoljnoj mjeri. Ovdje ga, ipak, imate – i za divno čudo, ne koristite ga dovoljno u politici. Nadam se da će se to promijeniti.

DANI: Po završetku Vašeg mandata mogli su se čuti komentari međunarodnih faktora da je glavni problem u BiH zapravo korupcija, a ne nacionalizam. Tako smo dobili tzv. "reformirane nacionaliste". Potom je uslijedila aktuelna afera sa "reformiranim nacionalistom" gospodinom Draganom Čovićem, koji je pri kraju svog mandata završio na sudu pod optužbama za korupciju! Da li je uopće moguće razdvojiti sistem etničkih oligarhija uspostavljenih u BiH od korupcije koju on generira? Da li je uopće moguće na bilo koji način suštinski reformirati trenutno dominantne etničke stranke?

PETRITSCH: Pa, ostaje nam da vidimo da li je moguća reforma tih etničkih stranaka. Ali to nije tako bitno. Meni je bitnije istaći da postoji ta temeljna greška u političkom sistemu zemlje, koja počiva na snažnoj etničkoj raznolikosti. Potrebna su, dakle,

POBUNA I OBRAZOVANJE "Začuden sam što na ovdašnjim univerzitetima, pa čak i u srednjim školama, nema više pobune, poput bunta u Zapadnoj Evropi 1968. Tim buntom je, na neki način, Evropa raskrstila sa starim, okoštanim sistemom. Dakle, da bi se slomio taj sistem, impuls mora doći iznutra"

U ISTOM STROJU Srebrenica, 11. juli 2005.

“Srebrenica se ne smije pretvoriti u muzej”

oba elementa: i etnički element, ali i građanski element. U stvari, sve suvremene demokracije počivaju na mudrom i umjerenom kombiniranju tih sastavnica. No, takvu politiku ne mogu pružiti etnički zasnovane stranke, jer njihov interes po definiciji je isključivo njihova etnička baza, klijentela. Najveći izazov za BiH bit će izgradnja ujedinjene države, koja može imati snažne etničke, decentralizirane, federalizirane komponente, ali istodobno biti cjelovita. Nažalost, ovom aktuelnom partnerstvu na vlasti ti prioriteta ne znače mnogo.

DANI: A nedavno smo mogli čuti i da je Adnan Terzić najbolji premijer kojeg je BiH ikad imala. Drugima se, pak, čini da je on apsolutno neprikladan, neobrazovan za poziciju koju zauzima, da je suludo povjeriti mu vlast nad bilo čim većim od tvornice.

PETRITSCH: Ne bih komentirao pojedine osobe. Ali opći problem ovdje je, rekao bih, u vezi s vođstvom. Ličnosti, suvremeni političari, koliko god bili obrazovani, kakve god veze imali sa ostatkom Evrope, mogu opstati i funkcionirati samo ako su u situaciji da formiraju mrežu. Vi, kao država izolira-

na jezikom i nedostatkom obrazovanja, nedostatkom perspektive, ne biste zapravo mogli ni opstati. Na kvalitetu vodećih kadrova i struktura u BiH, dakle, valja puno raditi. Vjerujem da je u toj izgradnji presudan značaj civilnog društva, medija, pa i obrazovanja u cjelini.

DANI: Međutim, čini se da reforma obrazovnog sistema tapka u mjestu. Koliko ste upoznati s tim problemima? Da li je postojeće institucije moguće reformirati bez radikalnog raskida sa dosadašnjom praksom?

PETRITSCH: Još dok sam bio ovdje, rekao sam da sam začuden što na ovdašnjim univerzitetima, pa čak i u srednjim školama, nema više pobune, poput bunta u Zapadnoj Evropi 1968. Tim buntom je, na neki način, Evropa raskrstila sa starijim, okoštanim sistemom. Dakle, da bi se slomio taj sistem, impuls mora doći iznutra. Neophodni su profesori sa otvorenim pogledima. Ovdje, naravno, ima mnogo profesora koji su izvrsni kao pojedinci. Pa ipak, to ne rezultira sustavnim promjenom sistema. Ponekad vidim i proteste, ali oni nisu koncipirani na način koji bi otvorio put promjena-

ma i napretku. Tu se ponovo radi o propustima u obrazovanju. A budućnost suvremenih država, u Evropi ali i drugdje, leži u društvu zasnovanom na znanju. Odakle ćete crpiti znanje? Kakvo će ono biti? Kakvog kvaliteta? To su temeljna pitanja koja se tiču ove nepojmljivo važne oblasti – obrazovanja.

DANI: Kakve dojmove ste ponijeli sa ovogodišnje komemoracije žrtvama genocida u Srebrenici? Nije li sve previše ispolitizirano? Kao da manjka pijeteta prema žrtvama...

PETRITSCH: Što se duže bavim Bosnom, a i regijom, sve više shvatam u kojoj mjeri je Srebrenica centralno pitanje za budućnost jugoistočne Evrope. Ono je važno, onako kako je Auschwitz bio važan za Nijemce. Srebrenica je, na mnogo načina, mada u drugačijem kontekstu, važnija za Srbe nego za Bošnjake, za žrtve. Želim istaći da se radi o jednostavnoj, jasnoj i neospornoj obavezi međunarodne zajednice, koja je u Srebrenici doživjela grozan neuspjeh, da učini za nju sve što može. Zato sam prije pet godina odlučio, nakon više godina neodlučnosti, podržati osnivanje Memorijalnog cen-

tra i groblja u Potočarima. Upravo tamo, usred RS-a. Bilo je glasova unutar NATO-a i međunarodne zajednice koji su se tome protivili zbog bezbjednosti. Oni su mi rekli da ćemo time stvoriti sigurnosne poteškoće. “Nije me ni najmanje briga”, odvratio sam, “meni je stalo do žrtava, a većina njih želi svoje najmilije ukopati tamo.” Odluka o osnivanju Fondacije usmjerena je ka budućnosti. Zato smo obustavili i privatizaciju fabrike akumulatora. S druge strane, i ekonomski oporavak tog područja je značajan. Srebrenica se ne smije pretvoriti u muzej. To mora biti živi primjer za budućnost zemlje. I svako buduće mirenje bivših neprijatelja mora se desiti nad grobovima srebreničkih žrtava. Dogadaj od 11. jula ove godine bio je velik, samim tim i javan. Mogu shvatiti da mnogi prisutni preživjeli nisu željeli svoje intimne trenutke oproštaja s najdražim djeletiti s tolikim brojem ljudi. To se možda doima kontradiktornim. Ali vjerujem da je to i važno javno podsjećanje na to da je Srebrenica nešto do čega je međunarodnoj zajednici stalo: to mora biti i priznanje patnje, i priznanje neuspjeha. ■